

Afet ve Musibetler Karşısında İslami Duruşumuz^{1*}

1. Konunun Planı

- a. Afet ve musibet nedir?
- b. Afet ve musibetler neden olur?
- c. Afet ve musibetlere karşı tavrımız nasıl olmalıdır?
 - Tedbir almak
 - Sabırlı olmak
 - İbret almalı ve tövbe etmeli
 - Dua etmeli
- d. Kur'an-ı Kerim'de afet ve musibetler ile ilgili ayetler
- e. Afet ve musibetler ile ilgili hadisler

2. Konunun Açılımı ve İşlenişi

Konuya afet ve musibet kavramının ne olduğu açıklanarak başlanır. Daha sonra afet ve musibetlerin neden olduğu izah edilir. Daha sonra afet ve musibetlere karşı Müslüman olarak nasıl tavır takınmamız gerektiği detaylı başlıklarla açıklanır. Bu konuda müminlerin afet ve musibetlere karşı tedbirli olmaları ve yardımlaşma konusunda hassasiyet göstermeleri istenir. Konunun sonuna doğru genel bir değerlendirme yapılarak ve dua edilerek konu bitirilir.

3. Konunun Özet Sunumu

Afet sözlükte “belâ, musibet, hastalık, kusur, genellikle isabet ettiği şeyi faydalı olmaktan çıkararak durum” gibi manalara gelir. Kur'an-ı Kerim'de bulunmamakla birlikte hadislerde bu anlamlar yanında “ölüm, bir kabiliyet veya hasletin fayda ve değerini ortadan kaldıran arızı hal” gibi manalarda da geçmektedir.

Musibet ise sözlükte “ansızın bastıran yağmur” anlamındaki savb kökünden türeyen ve “bir şeyin hedefine ulaşması, birinin payına düşmesi” mânasına gelen isabet mastarından isim olan musibet, “insanın genellikle kendi iradesi dışında ve beklemediği şekilde karşılaştığı durum” demektir. Daha çok hastalık, kıtlık, zarar ziyan, yangın, deprem gibi afetler, sevilen birinin ölümü vb. ağır sıkıntı veren şeyler için kullanılır.

Kur'an-ı Kerim'de musibetler bir imtihan aracı olarak geçmektedir:

وَلَتَبْلُوَنَّكُمْ بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنْفُسِ وَالثَّمَرَاتِ ۗ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ ﴿١٥٥﴾ الَّذِينَ إِذَا أَصَابَتْهُمُ مُصِيبَةٌ قَالُوا إِنَّا لِلَّهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ ﴿١٥٦﴾

“Andolsun ki sizi biraz korku ve açlıkla; mallardan, canlardan ve ürünlerden eksiltmekle sınavacağız. Sabredenleri müjdele! (155) Onlar, başlarına bir musibet geldiğinde, “Doğrusu biz Allah’a aidiz ve kuşkusuz O’na döneceğiz” derler.(156)” (Bakara Suresi – 155-156)

Afet ve musibetler neden olur? sorusuna iki şekilde cevap verebiliriz. Bunlardan birincisi Kur'an'ı Kerim' de de buyrulduğu üzere imtihan olduğudur. Allah'a ve ahiret

¹ Bu vaaz projesi, Hınıs Müftülüğü İlçe Vaizi Erva Kaçıran tarafından hazırlanmıştır.

* Redaksiyon: Erzurum Müftülüğü İl İrşad Kurulu

gününe iman eden müminler olarak hepimiz biliyor ve inanıyoruz ki, bizler bu dünyaya imtihan için gönderildik. Allah Teâlâ bizleri denemek için ölümü ve hayatı yaratmıştır. Peygamberler göndererek, kitaplar indirerek insanlara her zaman varlığını hatırlatmıştır.

Başa gelen bela ve musibetlerin birer imtihan olduğunu, isyan etmeyip sabredenlere büyük mükâfatların verileceğini ayetlerle bildirmiş, peygamberleriyle öğretmiştir. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.s.) bu konuda şöyle buyurmaktadır: **“Müminin hâli ne hoştur! Her hâli kendisi için hayırlıdır ve bu durum yalnız mümine mahsustur. Başına güzel bir iş geldiğinde şükreder; bu onun için hayır olur. Başına bir sıkıntı geldiğinde ise sabreder, bu da onun için hayır olur.”** (Müslim, Zühd, 64)

Afet ve musibetler neden olur? Sorusuna ikinci yanıtımız ise kâinatın düzeni ve işleyişi “Sünnetullah” denilen ilâhî kanunlara göre cereyan ediyor olmasıdır. Cenâb-ı Hak bu kanunları sonsuz kudretiyle ve ilmiyle belirlemiştir. Toprağın, rüzgârın, suyun ya da ateşin kendine has bir yapısı ve dengesi vardır. İnsanoğlu bu yapıyı bilerek ve bu dengeyi koruyarak yaşamak durumundadır.

Gerek Sünnetullah gerekte imtihan olması sebebiyle doğa olayları ve afetlerle karşı karşıya geldik ve gelmeye de devam edeceğiz. Peki bir Müslüman olarak bu afet ve musibetlere karşı tavrımız nasıl olmalı?

• **Tedbir Almak**

Afetlerin önemli bir kısmı bizim kendi ihmal ve hatalarımız sonucu meydana gelmektedir. Mesela ormanları kesen, havayı ve suyu zehirleyen insanoğlu öncelikle tabiatın doğasını bozuyor. Deprem bölgesinde sağlam olmayan binalar inşa ederek afetlere karşı büyük yıkıma sebebiyet veriyor. Nitekim Kur’an’ı Kerim’de şöyle buyrulmaktadır:

﴿۳۰﴾ وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُوا عَنْ كَثِيرٍ

“Başınıza gelen her musibet kendi yapıp ettikleriniz yüzündendir; kaldı ki Allah birçoğunu da bağışlar.” (Şûrâ Suresi – 30)

Allah’ın takdiri muhakkak ki gerçekleşecektir. Ve gerçekleşecek olan sünnetullahın da bilinen veya bilinmeyen birçok hikmeti bulunmaktadır. Mümin olarak buna iman ederiz. Bu durumda müminin Allah ne dilemişse olur deyip çaba göstermeksizin tedbirsiz davranması doğru değildir. Nitekim Peygamber Efendimiz (s.a.s.) **“önce devesini bağlar, sonra tevekkül eder”** (Tirmizî, Sıfatü’l-kıyâme, 60.) buyurarak Müslümanca tavrımızın nasıl olması gerektiğini ifade etmiştir.

• **Sabırlı Olmak**

Sabır; musibetler karşısında öfke ve isyan duygularına kapılmaksızın, şikâyetle bulunmaksızın içinde bulunduğu durumu sakin ve soğukkanlı bir şekilde karşılamak, güçlü ve dirençli olmak, olayların sonunu bekleyerek acele etmemektir. Sabır; “nefsi telâştan, dili şikâyetten, organları çirkin davranışlardan koruma, nimet haliyle mihnet hali arasında fark gözetmeyip her iki durumda sükûnetini muhafaza etme, Allah’tan başkasına şikâyetle bulunmama” şeklinde de tarif edilmiştir

İmtihan bir gerçektir. Herkes farklı farklı da olsa imtihan edilecektir. Bu farklı imtihanlar karşısında başarılı olmanın şekli ise tektir. O da sabırdır. Sabır imtihanı kolaylaştırıp başarılı kılacak tek yoldur. Hz. Peygamber (s.a.s.) de başımıza gelen musibetlerin bizim affolunmamız için birer vesile olduğunu şu sözleriyle buyurmuştur:

“Allah; yorgunluk, sürekli hastalık, tasa, keder, sıkıntı ve gamdan tutun da ayağına batan dikene varıncaya kadar Müslümanın başına gelen her şeyi, onun hatalarını bağışlamaya vesile kılar.” (Buhârî, Merdâ, 1)

Sabır her ne kadar ilk anda acı gelse de metaneti koruduğumuz zaman hem imtihan bizler için kolay olacak hem de ahiretimiz için birer kurtuluş olacaktır. Bu sebeple başımıza gelen musibetlere karşı bakışımız sadece dünya gözüyle olamamalı aynı zamanda musibetlere ahiret gözüyle de bakmalıyız. Kur’an’ı Kerimde sabredenler müjdelenmiştir. Bu musibetler karşısında sabredenlerin Rablerinin rahmetine ve ebedî kurtuluşa nail olacakları müjdelenmiştir.

• **İbret Almalı ve Tövbe Etmeli**

İnsan geçmişte yaşanan olaylara bakarak onlardan ibret alarak hayatına yön verir. Nitekim Kur’an’ı Kerim’de de geçmiş kavimlerin hata ve helak sebepleri anlatılır ki bizler onlardan ibret alıp aynı hatalara düşmeyelim. Tıpkı bunun gibi başımıza gelen doğal afetlerden de ibret alarak gerekli tedbirleri ihmal etmeden almalıyız.

Üst üste gelen bu sıkıntılar, aslında Müslümanları psikolojik olarak eğitmek, onları yaşadıkları musibetlerden ibret alarak yarınlar için daha güçlü hazırlanmalarını temin etmek içindir. Musibetlerin bizleri eğitebilmesi için yaşadıklarımızdan ibret almalı ve tekrar aynı hatalara düşmemeliyiz.

Musibet anında insan ne kadar aciz olduğunu fark eder. Allah’ın ne kadar kudretli olduğunu bir kez daha görür ve musibetler bizlere bir kez daha dünya hayatının ne kadar geçici ve boş olduğunu hatırlatır. Bu yüzden insan musibetlerden sonra ibret alarak yaşantısına çeki düzen vermelidir. Ölümün ne zaman geleceği belli olmadığı için her an hazırlıklı olmalıdır. Hataları için tövbe etmeli ve hatalarını düzeltmek için çabalamalıdır.

• **Dua Etmeli**

Dua, kulun güçsüzlüğünü idrak ederek isteklerini ve sıkıntılarını her şeye kâdir ve kendine şah damarından daha yakın olan Rabbine bildirmesidir. Kul ile Allah arasında bir bağ kuran ve insana Allah tarafından korunduğu duygusunu yaşatan dua, insana sarsılmaz bir güven duygusu verir. Duanın en önemli yararı, kişiye yalnız olmadığını hissettirmek suretiyle musibet anında ve sonrasında ümit duygusunun ayakta tutulmasına yardımcı olmaktır.

Musibetler karşısında insan çeşitli tepkiler verir. Bu tepkiler kişiye, çevreye, kültüre göre farklılık gösterir. Yüce Rabbimiz ise bizim musibetler karşısındaki tepkimizin Allah’a sığınıp dua etmek olduğunu öğretir. **“Bana dua edin, duanızı kabul edeyim.”** (Mü’min Suresi – 60) ayeti mucibince, her ne durumda olursa olsun Müslüman Rabbine dua eder ve O’ndan bir çıkış yolu nasip etmesini ister.

İnsan hem musibet anında Rabbine sığınmalı ona dayanarak dua etmeli hem de daha musibet gelip çatmadan önce Rabbine korktuklarından emin kılması için dua etmelidir. Hz. Peygamber (s.a.s.) her zaman dua etmemiz konusunda şöyle buyurmaktadır: **“Sıkıntılı ve ıstıraplı anlarda Allah’ın duasını kabul etmesi kimi sevindirirse, o kişi bolluk ve ferahlık anlarında duasını çoğaltsın.”** (Tirmizî, Deavât, 9)

4. Sonuç

İnsanın farklı olaylar karşısında nasıl tepkiler vereceğinin sınanması için dünya hayatı yaratılmıştır. Bu sebeple insan sağlıklı-hastalıkla zenginlikle-fakirlikle afet ve musibetlerle sınanacaktır. Bu sınanmalar karşısında İslami duruş sergilememiz gerekiyor. Öncelikle afet ve musibetler daha başımıza gelmeden gereken tedbirleri almalıyız. Müslümanın tevekkül

anlayışı tedbiri alıp Rabbine bırakmaktır. Müslüman musibetler başına geldiğinde ise inkarcılardan farklı olarak sabır gösterip başına gelenlerin arkasındaki farklı hikmetleri düşünür ve sabrederek imtihanını kazanır. Bizlere düşen görev ise öncelikle tedbirlerimizi alıp dua etmektir.

5. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Ayetler

- **أَوَلَمَّا أَصَابَتْكُمْ مُصِيبَةٌ قَدْ أَصَبْتُمْ مِثْلَيْهَا قُلْتُمْ أَنَّى هَذَا قُلْ هُوَ مِنْ عِنْدِ أَنْفُسِكُمْ إِنَّ اللَّهَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦٥﴾**

“Düşmanınıza iki mislini verdirdiğiniz kayıp kendi başınıza gelince “Bu nereden başımıza geldi?” mi diyorsunuz? De ki: “O, kendinizdendir.” Doğrusu Allah her şeye kadirdir.” (Âl-i İmrân Suresi – 165)

- **الَّذِينَ إِذَا ذُكِرَ اللَّهُ وَجِلَتْ قُلُوبُهُمْ وَالصَّابِرِينَ عَلَى مَا أَصَابَهُمْ وَالْمُقِيمِي الصَّلَاةِ وَمِمَّا رَزَقْنَاهُمْ يُنْفِقُونَ ﴿٣٥﴾**

“Onlar öyle kimselerdir ki, Allah anıldığında kalpleri titrer, başlarına gelen musibetlere sabrederler, namazlarını özenle kılarlar ve kendilerine verdiğimiz rızıklardan Allah yolunda harcarlar.” (Hac Suresi – 35)

- **مَا أَصَابَ مِنْ مُصِيبَةٍ فِي الْأَرْضِ وَلَا فِي أَنْفُسِكُمْ إِلَّا فِي كِتَابٍ مِنْ قَبْلِ أَنْ نَبْرَأَهَا إِنَّ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٢٢﴾**

“Yeryüzünde vuku bulan veya başınıza gelen hiçbir musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce bir kitapta yazılı olmasın. Kuşkusuz bu Allah’a göre kolaydır.” (Hadîd Suresi – 22)

6. Konu İşlenirken Başvurulabilecek Bazı Hadisler

- **عَنْ أُمِّ سَلَمَةَ قَالَتْ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): إِذَا أَصَابَتْ أَحَدَكُمْ مُصِيبَةٌ فَلْيَقُلْ: إِنَّ اللَّهَ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاغِبُونَ، اللَّهُمَّ! عِنْدَكَ أَحْتَسِبُ مُصِيبَتِي فَاجْرِنِي فِيهَا وَأَبْدِلْ لِي خَيْرًا مِنْهَا.”**

Ümmü Seleme'nin (ra) naklettiğine göre, Resûlullah (sav) şöyle buyurmuştur:
“Birinizin başına bir musibet/acı bir şey geldiği zaman, "Biz Allah'a aidiz ve biz O'na döneceğiz. Allah'ım! Başıma gelen musibetin/acının mükâfatını senden bekliyorum, bundan dolayı bana ecir ihşan et, benim için onu daha hayırlısıyla değiştir." desin.” (Ebû Dâvûd, Cenâiz, 17-18; Müslim, Cenâiz, 3)

- عَنْ عَائِشَةَ؛ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) قَالَ: مَا مِنْ مُصِيبَةٍ يُصَابُ بِهَا الْمُسْلِمُ إِلَّا كُفِّرَ بِهَا عَنْهُ، حَتَّى الشُّوْكَةُ يُشَاكُهَا.”

Hiz. ÂiŖe'den nakledildiğine göre, Resûlullah (sav) Ŗyle buyurmuŖtur: “**Batan bir diken bile olsa baŖına gelen her musibet/acı, Müslümanın günahlarına kefaret olur.**” (Müslim, Birr, 49; Muvatta', Ayn, 3)

- عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ): قَالَ النَّبِيُّ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): “لَا يَتَمَنَّيَنَّ أَحَدُكُمْ الْمَوْتَ مِنْ ضَرِّ أَصَابِهِ، فَإِنْ كَانَ لَا بُدَّ فَأَعِلاً فَلْيُقِلِّ: اللَّهُمَّ أَحْيِنِي مَا كَانَتْ الْحَيَاةُ خَيْرًا لِي، وَتَوَقَّفْنِي إِذَا كَانَتْ الْوَفَاةُ خَيْرًا لِي.”

Enes b. Malik'in (ra) naklettiğine göre, Hiz. Peygamber (sav) Ŗyle buyurmuŖtur: “**Hiçbiriniz baŖına gelen bir sıkıttan dolayı ölümü istemesin. Eđer mutlaka isteyecek olursa, "Allah'ım, yaŖamak benim için hayırlı olduğu sürece beni yaŖat, ölüm benim için hayırlıysa canımı al!" desin.**” (Buhârî, Merdâ, 19)

- عَنْ صُهِيبٍ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ): “عَجَبًا لِأَمْرِ الْمُؤْمِنِ، إِنَّ أَمْرَهُ كُلَّهُ لَهُ خَيْرٌ، وَلَيْسَ ذَلِكَ لِأَحَدٍ إِلَّا لِلْمُؤْمِنِ، إِنْ أَصَابَتْهُ سَرَاءٌ شَكَرَ، فَكَانَ خَيْرًا لَهُ، وَإِنْ أَصَابَتْهُ ضَرَاءٌ صَبَرَ، فَكَانَ خَيْرًا لَهُ.”

Suheyb'in naklettiğine göre, Resûlullah (sav) Ŗyle buyurmuŖtur: “**Müminin hâli ne hoŖtur! Her hâli kendisi için hayırlıdır ve bu durum yalnız mümine mahsustur. BaŖına güzel bir iŖ geldiğinde Ŗkreder; bu onun için hayır olur. BaŖına bir sıkıntı geldiğinde ise sabreder; bu da onun için hayır olur.**” (Müslim, Zühd, 64)

7. Yararlanılabilecek Bazı Kaynaklar

❖ DİA, “Musibet” ile İlişkili Maddeler

E-Kaynak: <https://islamansiklopedisi.org.tr/musibet/iliskili-maddeler>

❖ Hadislerle İslâm, “Musibetler ve Mümin: Sabır, Metanet ve Teslimiyet” – DİB, Cilt 5 Sayfa 11

E-Kaynak: <https://hadislerleislam.diyaret.gov.tr/sayfa.php?CILT=5&SAYFA=11>

❖ Komisyon, “Afetzedelere Manevi İlk Yardım Serisi” – DİB, Ankara Yayınları

E-Kaynak:

1. Afetzedelerde Gözlemlenen Tepkilere Göre Manevi İlk Yardım

<https://yayin.diyaret.gov.tr/e-kitap/afetzedelerde-gozlemlenen-tepkilere-gore-manevi-ilk-yardim/komisyon/manevi-destek/5555>

2. Afetzedelere Yönelik Manevi İlk Yardım (İlkeler)

[https://yayin.diyaret.gov.tr/e-kitap/afetzedelere-yonelik-manevi-ilk-yardim-\(ilkeler\)/komisyon/manevi-destek/5556](https://yayin.diyaret.gov.tr/e-kitap/afetzedelere-yonelik-manevi-ilk-yardim-(ilkeler)/komisyon/manevi-destek/5556)

3. Afetzedelere Yönelik Manevi İlk Yardım (Uygulama Süreci)

[https://yayin.diyaret.gov.tr/e-kitap/afetzedelere-yonelik-manevi-ilk-yardim-\(uygulama-sureci\)/komisyon/manevi-destek/5557](https://yayin.diyaret.gov.tr/e-kitap/afetzedelere-yonelik-manevi-ilk-yardim-(uygulama-sureci)/komisyon/manevi-destek/5557)

4. Afetzedelerin Yaşlarına Göre Manevi İlk Yardım

<https://yayin.diyaret.gov.tr/e-kitap/afetzedelerin-yaslarina-gore-manevi-ilk-yardim/komisyon/manevi-destek/5655>

5. Afetzedelere Yönelik Manevi İlk Yardım (Öne Çıkan Uygulama Alanları)

[https://yayin.diyaret.gov.tr/e-kitap/afetzedelere-yonelik-manevi-ilk-yardim-\(one-cikan-uygulama-alanlari\)/komisyon/manevi-destek/5656](https://yayin.diyaret.gov.tr/e-kitap/afetzedelere-yonelik-manevi-ilk-yardim-(one-cikan-uygulama-alanlari)/komisyon/manevi-destek/5656)